

iam disputata sunt, nouimus id quod à Christo didicimus factum esse mundum, cœlum & ipsum, & solem, & lunam, & stellas opera Dei esse, neq; haec oportere, sed horum autorem colere: considerandum esse uidetur, num decepti sumus, quod in hunc modum de natura rerum sentire ab illo docti sumus. Atqui non solum Hebreorum hec fuit oratio, sed philosophorum quoque, maximè illustrium, qui cum Hebreis consentientes, ortum habere & cœlum ipsum, & solem, & lunam, & stellas, uniussumq; mundum ab au-

philosophi tore omnium rerum factum esse, affirmauerunt. Cæterum idem & confundent mationem & mutationem in melius, unius si huius futuram ut expectare. cœl Hebreeis nus docuit, in hoc quoq; Hebraeorum scripturis consentiens. Quid igitur de creato nonne etiam Plato iuante ratione & ipsum cœlum, & solem, & lunam, & res ne mundi, qua sidera, solutioni corruptioni q; obnoxia esse uidit, quamuis ea nō dissoluenda affirmauerit, propterea quod nolit ille qui ea composuit? Quod si tali natura constare nos, immortalem habere animam, nullaque in parte bruis animalibus similem voluit, & uirtutum que in Deo sunt simulacra in se continere illam arbitrari, nos docuit: sicq; habere atq; affici & sapere omnes & Barbaros & uulgares instituti, nonne sapientes magis in toto orbe suis se-
ctatores reddidit, quamq; qui superciliosa contracta ostentant, si nihil planea parte qua est, differre a culice, aut uermiculo, aut multa animam humanam affirmant: aut si ne à serpentis quidem aut uiperæ, aut usi, aut pardalisi, aut suis anima, ulla prouersus in parte, suam ipsorum animam, qui sapientissimi fu-
erint, quatenus naturam habet atq; est, diuersam esset? Ad hæc, quum fordi-
uini, iudicijq; futuri afsiduam mentionem fecerit, suppliciaq; ac poenæ in-
evitabiles imp̄iū descripsit, iustis uero aeternam à Deo uitam promitti, & re-
gnū codicte, & felicem cum ipso Deo uictum docuerit, quem tandem de-
cipere potuit: nonne potius adhortatus est eorum præmiorum cauila, qua à
iustis expectant in uirtutem incumberet: ab omni uero malitia deterruit,
propter impendentes imp̄iū poenæ? Porro autem ex illius decretis accepti-
mus esse quādā post supremū Deum potestates natura incorporeas, in-
telligentes, rationales, omniq; uirtute præditas, quæ circum regem uniuersi-
choros exerceunt: quarum plures etiam uulsi ad homines ipsius patris nutu,
quadam salutari dispositione mittantur: quasq; & cognoscere, & uenerari
pro ratione, graduq; dignitatis edo eti sumus, ut soli Deo, qui est rex uniuersi,
adoratione honorem tribuamus. Ab eodem præterea didicimus, hostiles
quādā, inimicisq; humani generis, per hunc qui circum terram uersatur,
aerem, uolare potestates dæmonum, spirituumq; malorum, eorumq; qui in
illis principatum tenent: quæ cum omniis hominibus uersentur, quas ut
omni cōatu fugiamus in præceptis habemus. tametsi uel quādā maximē deo-
rum appellations & cultus subiūpis arrogant, multoq; etiam magis ab illis
ellī declinandū, propter hanc ipsam cum Deo repugnantiam, hasq; ad-
uersus Deum inimicitias, quemadmodum latius in Præparatione demon-
strauius. Sanè huiuscemo di sunt, quæ in præceptis atq; institutis Saluato-
ris nostri feruntur, uero priscorum Hebraeorum, qui Deo grati fuere, tum ui-
torum, tum prophetarum, pia sanctaç; documenta. Quod si hæc gravitatem
habent, si uisitatem, si studium sapientia, si deniq; omni uirtute referta sunt,
quo tandem iure, quæ ue ratione ei qui talia docuerit, adscibatur nomen fe-
dutoris: & hæc quidem tanquam de eo homine, qui à cæteris
natura non differat, disputata sint, quæ uidelicet &
graue & ipsi uiræ utili illius doctrinam
exhibeant, nunc ea quæ magis di-
uina sint consideremus.

Scholia

Scholia in Cap. V.

Dñe sicut capiti quinto partet. Prima, de cultu Dei. Senteritiam enim suam de Deo para mente
solido, estruit testimonio Apollonij Tyanei. Secunda, confessionem Doctrinae Christi & Plat-
tonis in quibusdam capitibus, describit. Quid huicmodi rō ov y xp̄ica Etica & Christianæ doctrina
ne sit tribendum, sapientes letores facile animaduertent, & sunt quādā ea de re annotata in libris
de Preparatione Euangelica.

De diuinioribus Christi gestis. Cap. VI.

Ac primum omnium contemplum, quo tempore uersatus est cū ho-
minibus, quot, qualiaque sint quæ mirabiliter gestis: nunc quidem
lepram de corporibus ejcens, eaçq; diuinitus purgans: nūc uero iusli uerbi
dæmonas ex hominibus expellens, allias rufus ægrotantibus, omnīq; lan. Matth. 4.
quorum genere laborantibus, sanitatem abunde suppeditans. Quodam ue & 11.
rō tempore etiam paralyticō dixit: Surge, tolle grābitū tuum, & ambula. At
quæle quod imperatum est fecit. Ruris cæcis alio tempore uidendæ lucis Matth. 9.
facultate largitus est. Olim uero mulier qui sanguinis fluxu laborabat, & an-
nos plurimos eo genere morbi uexabatur, ubi uidit innumerabile circuitu illū
multitudinem, quæ nūsq; permittebat ut ad illum accederet ac supplica-
re: liberationemq; à morbo petret, extremum illius uelūmentum attinge-
re deuoluit, cogitauit, atq; ita subiit, limbumq; quæ apprendidisset, unde
cum co curationem malorum apprehendit, atq; illico sania evasit, sic quidē dī
uina Saluatoris nostri iustitiae maximum signum reportans. Alius autē qui
dam uir Regulus, quum ad Iesu pedes cecidisset, filium qui ægrotabat, è ue-
stigio lanum recepit: Filiam item aliis, qui ludicra synagoge princeps erat, Iohann. 4.
& hic quidem iam mortua. Quid uero dicam, quod aliis iam quatriudum
montis, uirtute Iesu excitatus est? uel quod in mari tanquam in terra qua Lazarus lo-
publicetur, olim pedib. ingreditus est, ipsius interim discipulis nauigantibus: huius 11.
& quod idem quum aduersa tempestate agitarentur, mare, fluctus, uentos
increpuit, atq; omnia protinus tanquam Domini uocem formidantia con-
fluerunt. Quum uero quinq; milia uirorum unā cum innumerabilis semi-
natū, puerorumque multitudine quinque non amplius panibus abunde Matth. 15.
quondam saturauerit, adeo, ut quæ superferuerit reliqua, duodecim cophi
nos implere potuerit, quem non stupore assererit: aut quem non meritō
ad quarendum de ipsius arcana, occultaq; uirtute excitauerit: sed ne mihi
nunc in longum nimis ducatur oratio, posse rem omnium illius mors expo-
natur, quæ non communis reliquorum hominum more exitit. Non enim
morbo consumptus, ac ne laqueo quidem, aut igne, neq; uero ad morem re-
liquorum, qui ob sceleris sua crucis supplicio affici solent, cruribus itidem
fetro succulsi, neq; omnino quicquam ab ullo hominum passus, eorum qui
alios necare conuerterunt, uiolentiæ mortis genus ullum pertulit. Sed ubi
ipsum duxerat sponte præbuit inimicis insidiantibus corpus, tum erexit
est à terra silico. Deinde in ligno magna uoce clamans, & patri sp̄itum com-
mendans, atq; hæc ad uerbum dicens: Pater in manus tuas commendō spi-
ritum meum, ita solitus ac liber, ipse per seipsum à corpore secessit. Deinde Matth. 27.
quum corpus ipsius familiares accepissent, atque honestæ sepulture com-
mendassent, tertio die rufus illud ipsum recepit, quod uidelicet sponte reli-
querat. Etsi rufus ipse seipsum in carne, in corpore, ipsum illum qui prius
fuerat, sui ostendit discipulis. Quibus cum paucos dies uersatus, & per
aliquid tempus suo etiam sermone dignatus, illuc reuersus est, unde oculis
illorum se obulerat, sicutque iter ad cœlum direxit. Iisdem uero, quum pra-
cepta quoque de rebus agendis tradidisset, eosdem apud omnes gentes fu-
prema religiosis doctores declarauit. Hæc sane sunt uirtutis, quæ in Sal-
uatoris nostro era, apprimè celebranda miracula: hæc diuinitatis, quæ in il-
lo erat.

Act. 1.

Marc. 16.

Io erat, indicia: hec ipsi quoq; casta estimatione admirati sumus, exploratoq; atq; exquisito iudicio recepimus. Exquisita fane hinc à nobis, explorataq; sunt, alij quoq; euidentibus rebus, omnemq; aperientibus rationem, qui-
bus ipse Dominus noster etiam nunc iis, quos dignos putaverit exigua que-
dam sive virtutis signa ostendere conseruit. Quineriam subtiliore ac certio-
re doctrina idem à nobis effectum est, quam quidem ijs adhibere conser-
vamus, qui ea qua dicta sunt non concedunt: sed nullam proposita hjs fidem ha-
bent, neq; omnino quicquam tale ab eo factum esse confitentur, aut existi-
se illis quidem non negant, utrum magis præstigijs, ad errorem intueni-
um tanquam à uero seductore imposita. Quod si etiam in praesenti aduersus
tales pauca quadam disputatione opus sit, non deferemus studium incep-
tum, alioqui uero quoniam pacto ibimus illis obuiam?

Scholia in Cap. VI.

Inter ceteras calumnias quae Ethnici homines paragebant, ut Christum contumelias afficerent & de
Crimam illius suspicione redderent, hec præcipue fuisse uideri potest. Quod dicerent, ait Magius
Christum sic etatis hominibus impofuisse, & scilicet eorum oculos & mentes lefisse & perfir-
xiſſe. Hanc blasphemam calumniam refutat Eusebius, ac miracula Christi, cap. omnia, quae illi uofre
causa cum egit tun pafſio, & magnificè predicit & a sinistra ſuſpicione uendicat.

Aduerſus eos qui non credant Saluatoris diſcipulos, admirabiles illi-
res geſtas narranibꝫ. Cap. VII.

NAm si dicant nihil omnino admirabile Saluatorē nostrū, neq; qui-
quam quod superer cogitationem humanam fecisse, qualla sunt quæ
illius familiares testificati sunt: uideamus num illius talia dicentibus, credi ul-
lo modo poſſit: quippe qui nullam poſſint aſſignare causam, propter quam
hi quidem illius diſcipuli, ille uero horum magister extiterit. Nam & qui do-
cer, aliquid diſcipularia magistrum ſe profiteretur: & diſcipuli talis diſcipularia
cupidi magiſtrum adeuentes, ſeipſos illi inſtruendos committunt. Quam ig-
tur cauſam illi aſſerre poſſunt, quare ſui cum leſu diſcipuli uerati, frequen-
tesq; fuerint: aut quid nam illud quoq; erat, quod illiſ ſunt uero dare operam
cogeter, quaram porro diſcipularia doctorem illum fuisse dicentes: an hoc
quidem nemini dubium eſſe potest: planè enim carum terum doctorem uo-
lile neceſſe eſt, quas qui ab illo didicerunt ad reliquos homines attulerent. At
qui precepta erat haec philoſophica uite, quam illis deliſeruntur diſcipulat:

Math. 10. Iste poſſidere aurum, neq; argentinum in zonis ueſtris non peram in uia. &
alii eiusmodi. Seipſos uero uidetabat prouidentia, quae omnia gubernat com-
mandantes, & ad illam referentes, nusquam ſolicitos eſſe de rebus neſſeris.
Admonebat etiam eos, ut altius ſaperent ijs, quae ludus à Moſe pre-
cepta fuerunt: illum enim legem illis poſſuere non occidere, tanquam prodiui-
tibus ad occidendum: item non moechari, tanquam ijs qui laſciuissimi, atq;
ad libidinem propenſissimi eſſent. Rurſus non furari, tanquam seruile maxi-
mē ingeniū p̄rſerentibus. Ipsos uero oportere arbitrat, has libidinis
nusquam eſſe accommodatas leges, ſed animi liberationem ab omni mor-
bo pluriſimi facere, & ab inimis partibus ac de profundō cogitationis, tanquam
à radicibus malitia pululantem reſecare, itamq; atq; omnem minus ho-
nestam cupiditatem uincere conari, ac potius ex ſumma animi tranquillita-
te ne iraſci quidem, neq; rauilierem cum libidine intueri: ac non modo non
furari, ſed contrā res etiam suas indigentibus erogare. Neq; uero in eo glori-
ari, quod aliena inter ſe non auferrent, ſed quod ei, qui ſe primi ſpoliarent,
omnem iniuriam remitterent. Et quid opus eſt me omnia repeteſe quæcum
que aut ille docuit, aut illi didicerunt: nam præter cetera, illos ita ueritatem
amplecti hortabatur, ut ne iure quidem iurando indigerent, ac multo qui-

dem mīdūs peritio. Ita uero ſe uita ac mortibus comparare, ut quod diceret
omni iureuando certius haberetur, progredientes ad id uicq; sermonis: ut
pro affirmatione dicerent, Etiam: pro negatione, Non: & cum ueritate hu-
iūmodi uocibus uerentur. Interrogemus igitur, quam probabilitatem ha-
beat, talium documentorum auditores, ac potius iam magistros effectos, ſu-
ſpicari mentitos, quæcumq; ſuum praecptorem efficiſſi teſtificati ſunt: aut
quam credibiliter faciant, ſi putet illos omnes ſibi inter le coſenſiſſe in men-
daciō. Duodecim quidem de omni numero electos, ſeptuaginta autem re-
liquos quos etiam binos miſile dicunt ante faciem ſuam, & omnem locū
& regionem, quō erat ipſe uenturus. Sed nulla unquam afterretatio, qua
re tanta multitudini hominum credendum non fit, qui quidem religioſam,
graueam ultra amplexi ſunt, resq; omnes ſuas alperati, & pro chariſſimis,
uxore, inquam, & liberis, & omni genere, inopem uictum elegerint: ac de
ſuo praecptore concors teſtimoniū, tāquam uno ore, in omnes homines
protulerint. Princeps igitur haec & prima & uera ſit ratio. Sed contrarium
quocq; ſpectemus, in qua ſale p̄mū illud cōſter, nobisq; cū illis cōueniat,
hunc quidē fuſſe praecptor, illos uero diſcipulos. Deinde fingamus illum
no ea qua iam dicta ſunt, docuſſe, ſed illius plane cōtraria, facere uidelice
cōtra leges, impie, iniuſſe, agere, ſuperare, ſpoliare ceteros, & ſi quid aliud
quod ad malitiam pertinet, dici potest: latere autē in ijs omnibꝫ conari, & eius
modi mores simulatione doctrina grauior, & noua professione pietatis
obtegere. Ipsi uero diſcipuli & his exerceantur, & quam ſunt etiam ne-
quitoribus. Propterea uidelice quod magna eſt ad malitiam proclivitas, e-
anci uel nullo praeciptore diſcre ſumile eſt: in ſublime uero ſuum praecipto
rem ſicut uerbis extollant, nulli q; mendacio parcant: omnia uero illi mira-
cula & portenta, cum ſimulatione, falſitateq; adſcribant, ut ipſi quoq; in ad-
miratione habeantur, beatiq; iudicentur, qui eiusmodi praecptoris diſcipu-
li extiterint. Videamus igitur qui potuerit illis tam audax incep-
tum conſiſtere, illi tales fuere quales deſcripti ſunt. Nam malum malo, aiunt, amicū non
eſt, acne bono quidem. Vnde igitur in tanta uiuorum multitudine, concur-
ria malitia repta eſt: unde in illis omnibus, de iſdem rebus concors concor-
dium & eadem uicq; ad mortem ſentienti uero autem præstigijs uen-
ti, & fallacijs, qui talia doceret, ac talia proſriteretur, quis ab initio ſtuduerit?
Dices, quod alij quoq; illo praeciptore non minus præstigijs cupidi. Er-
go illi praeciptoris ſu exiuit non uiderunt: & quali morte fuerit affectus?
cur igitur poſt illam turpissimam illius necem, de eo qui mortuus eſſet, no-
uam theologiam conſtantissime protulerunt, nec ab incep-
to deterri potuerunt: atquid ex ea re tandem petebant, num ut eodem ſupplicio affi-
cient? ſed quid illo unquam tempore, nulla ſe proposita eiusmodi ſuppli-
cium manuſtum eligeret? Ceterū, demus illis illum eſſe ueneratos, quā-
diu cum ipſis uerati, commoratoſi ſunt, & quādiu fallacijs eos, ut ferme
ne ſtorum utar, decipere potuerit. Cur igitur poſt mortem multo magis
quam ante illum admirati ſunt: nam in humanis degentem & deſeruſſe, &
abnegare olim dicuntur, quim illi uidelice inſidiæ factæ ſunt. Poſtquam **A**postoli
uerō inter homines eſſe difſert, alacres ipſi mori malebant, quām à uera de iſ-
lo teſtificatio amouerit. Si iigitur praeciptori ſuo nullius boni conſciſi erant,
poſt mori
Chrifi da-
ciores faci

Cc homines

homines & in fraudibus uerantes, quomodo affectassent mori pro alio, quem ipsi omnium hominum maxime certissimeq; nouissent presebitum qui ipsi, ut sermone istorum utar, nullius boni author sufficeret, sed contra potius omnis malitia p̄cepto: ut enim & rationis usum habens, & uitute p̄ditus, boni cuiuspiam officij gratia nonnunquam probabilitatem cū honestate & gloria subierit. Qui uero moribus perueris sit, & affectibus, uoluptatibusq; totus deditus, solamq; hanc temporariam uitam, & que ad eam spectant libidines persecuentes, nunquam profecto uite mortem p̄pro fuerit, ac nec domesticorum quidem, & charismorum causa supplicium tulerit, nedum eo qui nequit sit condemnatus: quam ergo probabile, ut illius, de quo dictum est, discipuli, si modō ille seductor, p̄fugitorē fuit, quem illum talem esse non ignorarent, atq; ipsi etiam improbiore flagitiū gēnere animos haberent implicitos, & suę gentis urit, omnia probra ferre non recusauerint, & omne supplicij genus pro testimonio illi reddēto subierint, non conuenit hoc cum natura improborum, longissimē ab ea refutat. Ceterum hoc quoq; diligenter colidera. Nam si ipsi & seductores & impotentes erant, & p̄gēterea imperiti, omninoq; vulgares, ut constat, quinetiam Barbari, & qui nō plus quam Syriorum lingua nolent, quomodo in totum progreſsi sunt terrarum orbem, uel qua stud solertia excogitarunt, & uisus sunt, quibus porro utribus id quod ausi sunt p̄fueruntur. Efto enim, viros rusticos in terra propria uerantes decipere & vagari, nec otiose aut fructu rem serere. At uero apud omnes nomen Iesu p̄dicare, admirabilēq; illius gesta, & in urbibus & in agri docere, & aliis quidem eorum imperiti Romanum, ipsamq; omnium urbium reginam ciuitatem inuadere, alios Perſarum regnum, alios Armeniorum, Parthorum alios nationem, item alios Scytharum, quodam etiam ad ipsos orbis terre uenisse fines, Indorumq; regionem penetrasse, alios porro trans Oceanum euallis, ad eas infuslas que Britannicas vocantur. Hac sane ego nunquam humana ui effecta putauerim, nedum conatu leuium, uulgariump; hominum, ac multo minus seductoriū p̄fugitorē uterū. Qui uero flagitiū, uerututemq; doctorem experti essent, & eius exitum uita talerū perfexiſſent, quibus tandem uerbis alleguerentur, ut inter se de illo consentanea fingerent: liquide uno ore omnes & leproforum purgationes, & electiones dæmonum, & excitationes mortuorum, & ceterorum sanationes, & innumerabiles alias & grotantum medeſas, quas ille p̄fiterat, testificabantur. Postremumq; omnium, quod primis sibi post mortem reditus illius in uitam sit uisus. Hac itaq; nego facta, ne quid audita unquam suis temporibus, quomodo uno ore facta fuisse affirmare ausi essent, morte quoq; ipsa comprobantes quod dicere: nunquid oīlū congregati, & confipitatio ad idem sentiendū facta, fœdus inter se p̄pigerunt, quo fingerent ementirenturq; ea que nusquam facta essent: & quibus uerisimile dictu est, illos else uerbis in fodere num forsan talibus: uiri amici, quis nam ille fuerit qui heri ac nuper seducebat, ac deceptio- nis erat magister, quoq; in oculis omnium nostris extremum dedit suppliciū, ipsi planissime, exquisitissimeq; omnium nouimus, utpote qui & discipuli, & illius arcanorum consciū fuerimus. dignus illi quidem aliqua ueneratione à multis censebatur, sed tamen omnis illius mens erat, ut omni rerum generē catēros superaret. Ac ne magnum quidem prorsus quicquam illi, aut reditu in uitam dignum actum est, nisi quis dolis omnīc; simulatione, certos illius referat mores, & quod ipso nos uisum ueritati, inanemq; laetiantiam per fraudem ac dolum docuerit. Quocirca demus quæſo inter nos dextras, simulq; omnes feedus pacifcamur, ut de illo in cunctis hominēs deceptionem consonam proferamus: narramusq; uidisse nos illum dum

Syra lingua
Apostoli
uernacula

dum exēs diſum largiſſetur, tamētis nullus unquam nostrum h̄de uidit: & dum furdiſ auditum praberet, quod quidem nullus unquam nostrum audiuit: & dum leproſos purgaret, mortuoscue ad uitam restitueret. De- nique ea quæ neque facta ab illo nouimus, neque dicta audiuimus, tan- quam uerē geſta contendamus. Verū quoniam extremitum illius tem- pus celebrem habuit & perspicuum intentum, ut nullquam ab illo occul- tarī potuerit, nos huic quoque incommodo recti p̄gētes occurramus. Testificemusq; plane bene impudenter, illum postquam a morte ad uitam redierit, inter nos esse ueratum, focum & cibum constitutum nobiscum uisus p̄falle. Conferuetur autem ob omnibus nobis impudentia, intima- bilitasq; tenor, & maneat h̄c clementis alienatio usque ad mōitem. Quid enim abilidū habet pro nihil morti? aut quid quempiam offendat, nullā probabili causa, uerbera, tormenta q; in corpore, & si opus sit, uincula quoque & carceres, nec non contumelias & probre nullius uerae rei gratia experit? Hoc igitur fam nunc meditemur, mentiamq; omnes uno ore, & singamus ea quæ neque alicui nostrum utilia futura sint, neque alicui corum quos decipiēmus, ac ne illi quidem qui a nobis mendacio extol- lunt, & pro Deo commendatur. Porō autem mendaciū intendamus non modo in nostrā genitū homines, sed in omne omnino hominū genitū, totūq; orbem terrarū hoc errore, ijsq; quæ de illo internos com- posuitū implausum. Iamque deinceps leges alias cunctis gentibus im- ponamus, quæ omnes omnium de patris ipſorum dīs opinione oppu- guent atque euerant, quæcumque a condito ævo habuerint imperatoresq; primi omnium Romanis, & incolant quos maiores ipſorum Deos arbitratū sunt. In Graciam quoque peneremus, & sapientibus qui illis sunt cō- traria publicē doceamus: ac ne Aegyptios quidem omittamus, sed ipſorum quoque deos patrōs oppugnemus, non Mosaica amplius quæ oīlū apud illos geſta sunt proferentes, sed nostri p̄cepto: interitum illis, quæ quod- dan insigne terroris objicitur. Quæ uero opinio & fama ab initio ab illis ad omnes homines de dīs perirent, hanc nos non uoculis quibusdam, aut rationibus, sed p̄cepto: crucifixū dilatamus. Progrediamur uero e- tiam in reliquā Barbarā terrā, & quæ apud omnes decretā sunt euer- tamus: neque uero quisquam nostrum animi intentionem remittat. Non enim exiguum aut parvum est huius audaciae primum: liquide non uulgares nos pro tantis certaminibus manent coronas, sed quæ supplicia uidelicet a legibus omnium hominū, ut par est, contradicibus iniuncta sunt, uincula scilicet, tormenta, carceres, necnon ignis, & ferrum, & cru- ces, & beluae, ad quæ omnia promptissimo animo est accedendum: ijsq; obitum malis eundum intrepidē, quæ p̄ceptorem nostrum nobis pro exemplo ostentant. Quid enim pulchritus, quæ nulla ratione & dīs & ho- minibus fieri inimicorū neque ullā uerquam prorsus frui iucunditate, nego charismis rebus oblectat, neque comparare pecunias, nec ullius prorsus boni spem sibi reliquā facere, temere autem & inaniter errare ac deipere. Hoc enim præcipuum est quod spectemus, ac præteat omnibus nationi- bus aduerſari, & deos, qui à condito quo apud omnes certissimi habiti sunt oppugnare. P̄ceptore uero quem oculis nostris supplicio affici uidiimus, pro Deo & pro Dei filio p̄dicare. Pro quo & ipsi mōis parati sumus, tamētis ab illo neq; ueri, nego utilis & commodi quicquam didicimus. Hoc enim ipso ille pluris est faciendus, quod nō nihil nobis profuerit. Omnia uero no- bis facienda sunt, ut illius nomen illūſtre, gloriſumq; redammus. Omnia probra, omnia supplicia ferenda, omne genus mortis subeundum pro ea te quæ nullā in parte uera est. Malum enim fortitanqueritas, & mali contra-

rium in mendacio. quare affirmemus illum & mortuos excitaſſe, & leproſos purgasse, & dæmonas rieciſſe, & alia incredibilia, omnemq; fidem ſuperantia feciſſe. quarum quidem rerum nullius illi nos conſeci ſumus, ſed arbitriuſo cuncta ſingentes, & decipiāmus quidem quos poſſumus: ſi cui uero non perſuaderimus, tum iſi pto ijs quæ inter nos compofuimis, erroris mercedem aduerſus nos iſipſos eliciamus. Videntur ne tibi credibili hac, aut ulli uero ſimilia ignobiles, uigaresq; homines, poſquam talia fixerint, atque inter ſe compoſuerint, Romanum imperium eauiſſe: aut humanam naturam, quæ uitæ amore ac ſtudiuſu quæ proprium quidam poſiſet, potiue unquam illa mercede uoluntariuſu ſubire interitum quemadmodum Saluatoris noſtri diſcipuli potuere quos ſic quidem eo stuporū ueniente credas, ut quum ab illo nihil dignum admiratione gelū inſpererint, iſipſi tam ex compoſito cuncta eius generis conſixerint: Deinde nugis quibufdam de illo corrogati pro ijs omne genus mortis ſubire parati, prompti puerint: tu uero quidais tandem aduerſus haec nempe illi neque opinatos fuifſe, neque ſperaſſe quicquam eiuiſmo di ob commendationem leſu perpeſſuros. Quare tam intrepide ad praedicanuſ de illo proiectos, at illuc quoniam pacto concedetur: illiſ nō ſperaſſe pro illo ſe omnia paſſuros, qui & apud Romanos, & apud Gracos, & apud Barbaros, deorum euerlionem eſſent inuectiūt: at enim hiftoria que deili extat, aperit hoc habet, illiſ poſt præceptoriuſ interitum, ab inſidiatoribus quibufdam captiōs fuifſe: & prium quidem in carcere coniectos, deinde uero dimiſiſos, tum ijs imperatum, ne ulli hominuſ in nomine leſu loquerentur. Poſtea uero quum illi hoſs uideſſe apud multitudinem palam de illo iterum loquentes, correptos uerberati, eosq; ob doctrinæ genus inſcreparunt. Quo tempore uidelicet rurſus illiſ respondens Petrus, aſ. 4.

aſ. 7. dixit: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. Haud ita muſo poſt lapidibus petitus Stephanus, intericitur, quum apud Iudeorum multitudinem intrepide concionaret: atque infectio non mediocriſ orta eft aduerſus eos qui nomen leſu publice commendabant. Alio rurſus temore Herodes, qui Iudeorum rex erat, Iacobum fratrem Ioannis occidit gladio. Petrum uero in uincula coniecit, ut in actis Apofolorū ſcriptum eft. Et quum hi talia pertulissent, reliqui diſcipuli conſtantissime leſu ſuo adhaerentes, longe etiam magis quam ante perfeuerarunt in proposito, apud uniueros ubique & illiſ, & miraculo illius predicanter. Poſtea Iacobus frater Domini, qui ab ijs qui olim Hieroſolyma incolebant, ob uitutis excellentiam iuſtus vocabatur, a pontificibus & Iudeis gentis maſtris interrogatus, quid nam de leſu tentiret, quum plane illum effiliū Dei reſpondiſſet, ipſe quoqua lapidibus ab illis petitur, atque intericitur. Petrus autem Romæ, capite in terram uero, cruci affiſſig. Paulū uero caput abſcinditur, & Ioannes in infilum relegatur. Hic cum talia paſſerint, nullus reliquorū ab incepto deſtituit. Quinetiam uotis unuſi quifque expetebat, pietatis, diuiniq; cultus gratia, ſibi quoque aliquid tale contingere. Quo etiam conſtantius atque ardentius & iſipſi leſu, & admirabilibus eiusdem geſtiſ testimonium afferebant. Quod si mendacia haec erat quae illi ex compoſito ſinxerint, opera precium erit admirari, quoniam patet tantus numerus conſenſum illum inter ſe in rebus ficiſ, vel uifq; ad mortem ſeruauerit: neque illius unquam earum rerum formidine, que illiſ, qui prius ſublati erant, accididerint, à ſocietate deſcuerit: neque reliquie publice contra diſcipuli prodixerint, prodens ea que inter iſipſos compoſuerint. Quin & unus eorum qui uitium præceptorem prodere auſus eſt, illico manum ſibi ipſi conſiſſens, debitum ſupplicium inueuit. Illud porro qui fieri potest ut non omnem

Petrus Ro-
me crucifi-
xus.
aſ. 12.

Quoniam patet tantus numerus conſenſum illum inter ſe in rebus ficiſ, vel uifq; ad mortem ſeruauerit: neque illius unquam earum rerum formidine, que illiſ, qui prius ſublati erant, accididerint, à ſocietate deſcuerit: neque reliquie publice contra diſcipuli prodixerint, prodens ea que inter iſipſos compoſuerint. Quin & unus eorum qui uitium præceptorem prodere auſus eſt, illico manum ſibi ipſi conſiſſens, debitum ſupplicium inueuit. Illud porro qui fieri potest ut non omnem

omnem habeat ſupponem, homines ſeductores atq; illiteratos, qui neque loqui, negi audire quicquam preter unam patriam lingua conſueuerint, non ſolū excoſitatis audaciam peragrandi orbeſ omniū nationum: ſed quum peragruerint, perfectiſe quod cogitauerint? Contemplate preterea quantum & cuiuſmodiſiſ, illiſ de rebus geſtiſ leſu nullum uifquam diſcrepanſ uerbi proouileſ. Si enim in omnibus rebus de quibus ambiguitur, atq; in iudicij q; ex legib; exercet, cōmuniſuſ cōtrouerſij, eōtentuſ teſſum certum ratuſ id efficit de quo ambiguitur (in ore enim duorum uel trium teſtimoniū conſiſit omne uerbum) cur in hiſ quoq; ueritas non conſiſta? quum & duodecim Apoſtoli fuerint, & Septuaginta diſcipuli, & innumerabiliſ extra hunc numeruſ multitudine, qui admirabilem in omnibus conſenſuſ ſeruauerint, & rebus ab leſu geſtiſ teſtimoniū dederint, non illud qui dem line ſuſdore, ſed cum tormentorū, omniſq; iniuria ac deniq; mortis perpeſione, & quos poſtremo etiam Deus uicifim ſuo teſtimoniū comprobauerint, qui uerbum quod ab illis prodiuit, vulgatumq; eſt, ad hunc uisque diem, & in omne ſuum conſtituat, atq; propagat. Haec igitur ſatis ex conceſſione tam abſurdī principij nobis meditata ſint. Contraſta enim ijs quæ ſerpiſ ſunt opinari, & leſu dicere nō honeſtatis aut ſobriterati præceptorem fuifſe, ſed iniuſitiae & ſuperbiæ, omniſq; intemperanția: & illius diſcipuli ab illo talia edoceri, omni cupiditate ac ſcelere omnes qui unquam fuerint homines ſuperare, quum omniū quæ abſurda ſunt abſurdissimum ſit, nos illud tamen diſpundi gratia concedi poſſe exiſtāuimus. Quod quidem eft ſimile, ut ſi quis, quum Moſes in ſuſ legibus dicas: haec in priore ſenſum trahena & calumnians, dicas, illum cum iſtiffione ac ſimulatione talia præcepifſ. Velle enim eos quibus imperet, & occidere, & moechari, & ijs omnia contraria facere, quæ ipſe in legibus poſuerit, ſed interim ſingere habitum ſe & perfonam uitæ grauiorū induere. Ceterū eadem ratione Graecorum quoq; philoſophorū præcepta, & tollerantiam uitæ, planeq; eorum omniū ſcripta uniuifq; poſteri calumniati, & dicere illiſ quidem ijs quæ ſcripferunt, contraria in animo habuiffe, contrariaq; orationi uitam uixiſ ſeſtimulaffe autem quaf alia induere perfonā, philoſophicū ſibi uitæ genus placuisse. Sic autem omnes quoq; ut in ſumma dicam, ueteres hiftorias calumniari ſit facile, & ueritatū quæ in illis eft detrahere, eamq; nullam eſſe conſtendre, & deniq; in contraria quæcumq; narrata ſunt, uertere. Sed quemadmodum nullus mentis compos eum qui talia dicat, inſanum atq; amētem ueretur: ita etiam in Saluatoris noſtri fermonibus atque præceptis, ſi quis ueritatē contoſeruerint, conteruent, conterunt ijs quæ doceuit illiſ ſentientiam conetur impone, huic quoq; à nobis, id quod falſum eft, illiſ ſtrandi ueritatis gratia, ut in diſputationib; fieri ſoleat, conſeluum eft. Vi quum dederimus id quod diſcuti eft abſurdum eft, contraria ratio- ni inconfititua cernatur. Quum ergo eum qui ſic calumnietur, ſatis abunde reprehenderimus, tempus iam eft, ut ad ſacrorū librorū ueritatem recurramus, & in illis diſcipulorū leſu mores cōtemplemur. Quis igitur mentis ſanitate præditus, non ab illiſipſis protinus argumentans, omni ſide dignos illos iudicauerit, uiros quidem abſq; conrouerſia ignobiles, literarumq; i- gnatorū, loquendiq; imperitos, ac in ſanctis ac philoſophicæ doctrinæ amo- rem progreſſos, & strenuam, laboriosamq; uitam amplexos, quam quidem inedi & abſtinentia tum à uiño, tum à carnibus, plurimiſ item alijs afflictio- nibus corporis, atq; orationib; ſupplicationib; ad Deum, ac multo pte- riſ ſumma intemperanția & caſtitate corporis, pariter atq; anima correxerint. Quis non igitur illorū philoſophiam ſupra modum admiretur, qui & à e-

Apoſtolorum
philosophia u
ta expreſſa.

496 DE DEMONSTRATIONE EVANGELICA
gitimis uxoribus se abduxerint, neq; à voluptate saltē naturali delinxi sunt,
neq; filiorū ac nepotis de lide frāctū et subactū: Qd̄ quidē illis ideo cōigit,
quod non mortales nepotes, sed immortales sibi expetiuerint. Mores autē co-
rundem à cupiditate omnis generis pecunia alienos, quis non obstupe-
fet & qui hoc quoque coniecerit ex eo, quod, non fugerint, sed secu-
ti sunt preceptorē, qui ipsos possidendo auro atq; argēto deteruerit; legēq;
fixerit, ut ne uīcī ad duas quidem tunicas rem suam augerent; quod quidem
uel auditu intollerabile alij cuiquam uideatur ob grauitatem imperii. At illa

Aff. 12. los etiam re ipsa compleuisse quod dictum est, constat. Ergo quodam tem-
pore, quum quidam claudus à Petro, & ab ijs qui circum Petrum erant ali-
quid postulare hic porrū unus erat eorum qui ob extremam inopiam uicū
mendicabat, non habens Petrus quid dare, confessus est, ab omni se posse
fione auri atq; argenti abhorrente, his quidem uerbis: Argentum & aurum,
non est mīhi, quod autem habeo, hoc tibi do; in nomine Iesu Christi surge, et
ambula. Quoniam uero illi aīstō praecepto et illis auditu perciperent, simōdo
attendebat quae ad ipsos diceret. In mundo afflictionem habebitis. rūsus:
Lugebit & plorabit uos, mundus autem gaudebit: nōne de animis sui mo-
ribus planē indicabat & quod uidelicit solidior quidam, aliorūq; natura
confarent, quum animi labores non fugerent, neq; voluptatem perseque-
rentur, quodq; ipsorum magister non fraudulēt eos demulcent, aut resua
as eis ostentans, sub ipsiis illis adiungeret, sed ingenua, ueraq; oratione que
euentura erant canens, sua rel publica rationem atq; propolitum in animis
illorum infigeret. Talia item erant quae propter nomen suum passuros illos
prædicabat, significans quod ad presides ducenti essent, quod antea reges si-
rendi, quod omnis genitris pecunas subiurari, non ob leuem rem aliquam, ne-
que ob ullam probab̄lem causam, sed id totum propter unum suum nomē.
Quod interius quum re ipsa ad hunc uīcī diem compleri cernamus, cur nō
huiuscēuentri prædictio nem oīstū pescimus? una enim confitio nominis
Iesu, animos consuevit accendere principium. Nam & si nihil reprehensione
dignum admiserit qui Christum confessus est, eum tamē puniunt plecten-
tes nominis illius causa, omnibus scelestis aspergit. Quod si quis eam appelle-
rationem abuauerit, negaueritq; se Christi esse discipulum, dimititur ille
ac liberatur, etiam si innumerabilibus peccatis obnoxius teneatur. Et quid
me Saluatoris nostri Apostolorum mores describere conantem, plura in us-
num cogere oportet: quoniam ijs quae dicta sunt abundē contenti esse pos-
sumus, ad id demonstrandum quod à nobis propositum est: quibus cum pau-
ca que sequuntur addidero, ad altū calumniantem genus me conuertam.
Matthæus apostolus uīcī genus, quod prius fecit est, nullo grauiore stu-
dio, aut conseruidine referunt sibi delegit, sed inter publicanos. & eos qui
Matthæus ex pecunia colligendā uacarent. Hoc quidem nullus Euangelistarum indica-
Publicano A. uit, non coapostolus eius Ioannes, non Lucas, non Marcus, sed ipse Matthæus
postolus & us suam ipsius uitam non dissimulans, planeq; ipse seipsum accusans. Audi
Euangelista, igitur quomodo palā nominis meminit in eo, quod ipse scriptor Euangelio,
& mores proprios notauit. Et præterius illinc Iesu, uidit hominem se-
dētentem in telonio, Matthæum nomine, & dixit ei. Sequere me, & surgens
Math. 9. secutus est eum. & factum est, discubente illo in domo, ecce multi publica-
nū & peccatores simul discubebant cum Iesu, & discipulis eius. Deinceps
sermone progressus, ac discipulorum nomina enumerans, ipse sibi ipsi pu-
blicani nomen adiungit, dicit igitur: Duo decim uero apostolorum nomina
sunt hæc, primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius. Iacobus
Zebedæi, & Ioannes frater eius. Philippus & Bartholomaeus. Thomas &
Matthæus publicanus. Itaq; Matthæus abundantia quadam modestius, stu-
diū

dium praeferebant veritatis in suis moribus indicandis, publicanum se ap-
pellauit, neq; priorem suam uitam occultare uoluit. Et secundo loco post
æqualem suum se nominauit. Quoniam enim singuli singulis comparentur, i-
pse Matthæus Thomæ, Petrus Andréz, Iacobus Ioanni, Philippus Bartho-
lomæo, Thomam sibi ipsi preponit, priorem illi locum, quamvis coaposto-
lo, tanquam honoratiori tribuens, tametli reliqui Euangelistæ cōtrarum fa-
ciunt. Auditaque Lucam, ut Matthæi mentionem faciens, non publica
num dicit, neque post Thomam collocat: sed præstantiorem illum cognoscens, priorem quoque nominat, Thomam illi secundo loco subiungens,
quod ipsum Marcus quoque seruat. Verba igitur illius sic se habent, Et
quoniam dies factus es, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex eis,
quos & apostolos nominauit, Simonem, quem etiam Petrum uocauit, &
Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum,
Matthæum & Thomam. Sic Matthæum Lucas anteponit, quemadmodum ipsi tridderant, qui ab initio ipsi uiderant, & ministri fuerant ser-
monis. Ioantern quoque simile Matthæo inuenies. Nam in suis episto-
lis nē meminit quidem suæ appellationis, aut seniorem se nominat, nūsq; uero
apostolum aut Euangelistam. In Euangeliō autem, quoniam significat
illum quem diligebat Iesu, nomen suum non posuit. Petrus uero ex ni-
mia quadam reverentia, ne dignum quidem se scriptio Euangeliū existi-
mat. Sed eius familiaris ac discipulus Marcus in commentarium retulisse
eludens de rebus gestis Iesu narrationes memoratur. Qui quum ad illum
historiæ locum ueniret, ubi Iesu interrogauit quem se esse homines dice-
rent, ipsi scilicet discipuli quād se de opinione haberent, subiunxit etq; Pe-
trus, tanquam de Christo, nūsq; illi respondentem Iesum aut dicentem de-
scribit, sed illis comminuantem duntaxat, ut nemini de ipso dicant. Non e-
nim interfuit Marcus ijs quæ à Christo dicta sunt, ac ne Petrus quidem, quæ Luc. 9.
ad ipsum ac de ipso dicta sunt ab Iesu, proprio testimonio proferre æquum
putauit. Quæ autem illa sunt, quæ uidelicit ad ipsum Petrum dicta sunt,
Matthæus his indicat uerbis: Vos autem quem me dicitis esse? & respon-
dens Simon Petrus dixit: Tu es Christus filius Dei uiu. Respondens Iesu,
dixit ei: Beatus es Simon Barionæ, quoniam caro & sanguis non revelauit
tibi, sed pater meus qui est in celis: & ego tibi dico: Tu es Petrus, & super
hanc petram ædificabo ecclesiā meam, & portas inferni non prævalebunt
aduersi eam. & dabo tibi claves regni celorum, & quæcumque ligaueris
super terram, erunt ligata & in celis: & quæcumque solueris super terram, e-
runt soluta & in celis. Quoniam hac tam multa dicta sunt Petro ab Iesu, Mar-
cus nūl horum commemorans, propterea quod ne Petrus quidem, ut uer-
simile est, talia in suis narrationibus enunciavit: audi quid dicat, post Iesu in-
terrogationem, respondens, inquit, Petrus dicit, Tu es Christus. & communi-
natus est ei, ut nemini dicent de ipso. Haec sanè Petrus meritò tacenda
iudicauit, quare etiam Marcus ea præteriit. Quæ autem ad negationem su-
am pertinebant, in omnes homines protulit ac publicauit, quoniam post il-
lam fleuit amare. Inuenies itaque de eo narrantem Marcum: Et quum es
Petrus in atrio, uenit ad eum una ex ancillis summi sacerdotis: & quum ui-
disset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Ettu cum Iesu Nazare-
no eras. At ille negauit, dicens, Neque noui, neque scio quid dicas: & ex-
iuit foras ante atrium, & gallus cantauit. Rursus autem quoniam uidisset il-
lum ancilla, cepit dicens circumstantibus, Hic ex illis est. At ille iterum
negauit, & post puliculum, rursus qui astabant dicebant Petru. Vere ex illis es,
nam & Galileus es. Ille autem ceperit anathematizare, & iurare, quod ne-
scio hominem illum quem dicitis. & statim gallus iterum cantauit. Marcus
Cc 4 quidem

*Marcus ex Pe
tro scripsit.*

quidem haec scribit, ac Petrus haec de seipso testificatur: omnia enim quae a
pud Marcum leguntur, narrationum, sermonumq[ue] Petri dicuntur esse com
mentaria. Qui igitur ea, quae poterant ipsi afferre bonam famam, recusant;
criminaciones uero contra seipso, sempiterne memoriae in scriptis suis
commendant, & eorum quae ab ipsis peccata sunt accusationes, quas poste
riorum nullus unquam cognouisset, nisi de ipsis scriptis didicisset, pu
blice ab omnibus legendas proponunt: eum non ab omni de seipso opinio
ne, omnique mendacio meritò abhorrente creduntur: studijs erga ueritatem
argumenta certissima praberet. Qui uero tales ueros fictionibus uos, ac
mentitos putant, & tanquam impostores, infamia, probriisq[ue] notare conan
tur, cur non ipsis potius & ridiculis sunt, & odio inuidiaq[ue] digni, tanquam o
mnis ueritatis inimici habentur: qui quidem ueros tam ab omni malitia alien
os, tamq[ue] sine fuso, uereq[ue] sincerum animum in suis scriptis praefere
ntes, malitiosos quo dant & callidos audent fingere sopheritas, tanquam eos
qui quecumque scriperint commentari sint, & suo preceptor, quis ille nunquam
ficerit, ad gratiam tribuerint: sane commode mihi dictum uidetur, aut prof
fus credere oportet Iesu discipulis, sicut reliquis quoque scriptoribus: aut si
non his, ne reliquis quidem: Cur enim si solis his uiris detrahenda sit fides,
non etiam reliquis omnibus, quicunque unquam aut apud Gracos, aut
apud Barbaros, uitas aut orationes, aut commentaria conscriperunt eorum
qui uarijs temporibus in aliquo genere uitritus atque officij praestiterint
aut si dicit alius quidem credere aequum esse, at his solis non credere, cur non
hoc plane ad inuidiam referatur: Quod si demus illos de preceptoribus suis
mentitos, & quae ille nunquam fecerit scriptis suis complexos, num etiam
de ijs mentitos quae idem passus est, date possumus: dico autem de unius ex
discipuli proditione, de calumnia criminantium, de ludibrijs & irrisione
bus iudicium, de contumelij, de lictibus in facie, flagellisq[ue] in tergo: de corona
spinea, quae illi ad ignominiam impedit est: de purpuro uestimento,
quod instar chlamidis illi circumdatum est: de illo ipso denique crucem qua
si trophæum aliquod humeris gestante, & in ea infixo, manibus pedibusq[ue]
Matth: 27. tempore percutiente, de conuicijs, quae in illum à spectantibus factae sunt:
at enim & haec, & quae cunque alia de illo his similia feruntur, aut facta esse o
portet ab illis discipulis, aut in his quidem tanquam ueritatis, illis creden
dum est: in reliquis uero, quae cariorum illum uenerabiliorēm reddunt,
non credendum. Sed hac de ipsis libi ipsi contraria opinio unde confirmari
poterit, dicere enim eosdem de eodem, & uera prodere & mentiri, nihil aliud
est, nisi contraria in eodem de ipsis rebus dicere. Quomodo haec refallen
tur: si enim hoc illis fingendi propositum fuit, ut mendacij suum precepto
rem omnarent, cur illi ea quae modo diximus adscriperint: aut eis posteris
indicarunt, quod & tristis fuerit, & tristis affectus, & animo turbatus: aut
quod ipsi illum deseruerint, atque abierint: aut quod qui omnibus ipsis pre
positus fuerat Apostolus illius, & discipulus Petrus, nullis neque formen
tis, neque tyrannici ministri illum abiuaserit: haec enim est alii dixissent,
neganda ab ipsis tamen fuere, qui nihil aliud sibi in scribendo proposuerint,
nisi ut reverentiam preceptoris compararent. Quod si uersidici in uisitatori
bus de illo narrationibus uidentur, cur non in ipsis item quae latitudinem, glori
fia & leta Christi scripsi, multo magis quam libi ipsi contrariae nam quibus unum
posteriorum fuerit mentiri, ab ipsis si qua offendunt, ea in primis aut pre
seruent. Tertii oportebat silentio: aut si id non poterat, negatione refelli. Quis enim
apud posteros ea quae tacuisse reprehendere unquam potuisse: sed si men
tiri decreverant, cur non illud quoque mentiti sunt, Iudam qui osculo il
lum

Ium tradidit, siue ac proditoris signum ostendere ausus est, in lapidem ei
se conuertit: & qui alapam illi inferre ausus est, eius illico dextram aruisse:
& Capharna pontificem, propterea quod falsis contra illum criminibus con
fenserit, oculis captum fuisse cur uero non omnes mentiti sunt, significan
tes, nihil plane illi quod possit offendere evenisse: sed ipsum quideam euau
isile, forumq[ue] & iudicis illorum nissile, qui uero illum comprehendere uisi fu
erant, diuinatus illusos, contra illum se agere quae egerunt, tamest ille non
aderat, creditissile quid porro & nonne grauius digniusq[ue] scripti sunt, nullum
plane humanum aut mortalem casum illum subiisse: uerum ubi ui diuina
res omnes suas confirmauerint, tum in celum gloriosius diuinusq[ue] revertiſſe
cerē hoc multo maiorem uenerationem comparabit, et quā singulare ab illo
ea miracula facta quae nouimus. Neque enim his creditur non fuerant,
qui exteris eorundem narrationibus fidem habuerent. Qui igitur in iis quae
decederunt atque tristitiam, ueritatem corrumpere ausi non sunt, cur
non in reliquis quoque quae de illo protulerunt digni habentur, quibus abs
que suspicio falsitatis credatur, etiam si miracula narrauerint? Ergo li
cetallum hominum de Salvatore nostro testimonium nobis abunde satis
facere debet, tamen nihil me prater propositum facturum arbitror, si qua
siax abundantia quadam, Hebrei quoque Iosephi testimonio utar, qui in
decimo capitulo iudaice antiquitatis libro, Pilati tempora in historiam suam
referens, de Salvatore nostro mentionem facit his uerbis.

Iosephi testimonium de Christo,

Exstitit peridem tempus Iesu sapientis uir, si modo uirum eum dicere o
portet, quippe qui earum rerum autor fuerit, quae humanam fidem su
perant. Docebat porro hic homines, si quae ueritatis studiosos reperi
bat: ergo multis sibi iudaice, multis etiam Graeca factionis adiunxit. Christ
ius plane hic fuit: siquidem quum magistratibus nostris accusantibus illum
crucis supplicio affecisset Pilatus, non delisterunt qui intito complexi fue
rant: apparuit enim illis tertio die iterum uiens, quemadmodum diuini
prophetæ & haec, & alia innumerabilia de illo prædixerant: ex quo ad hunc
uulcus dies Christianorum non defecit genus. Si ergo historicus quoque
testificatur, non solos duo decim Apostolos, sepiugintaq[ue] discipulos, ab
illo sibi adiunctos, sed multis quoque tum iudaice, tum Graeca factionis
assumptos, palam est illum in se aliquid excellenterius ceteris hominibus ha
buisse: quae enim alia ratione & iudaice & Graeci generis multis sibi adiun
gere posuerint, nisi admirabilibus fidemq[ue] superantibus geftis, & inaudita
quadam doctrina usus esset: fidem etiam facti liber qui Acta Apostolorum
inserunt, multa milia hominum lugoribus credidisse illum esse Christum
Dei, quem prophetæ uenturam nonciascent. Historia quoque illud ha
ber, grandem Christi ecclesiam Hierosolymis fuisse, quam iudei compara
bant, durasseque uisque ad obsecrationem, que Adriani tempore facta est: er
go qui primi episcopi ex successione illuc præfuerunt, iudei fuisse dicuntur,
quorum nomina ab eius loci incolis etiam nunc memorantur: ut ex his
quoque omnis contra discipulos illius calumna diluvatur, quando & illis
testificantibus, & contra illis non testificantibus, ipse Iesus, qui Christus est
Dei, comprobatur, innumerabile multitudinem, tum iudeorum, tum Gre
corum sibi subiecisse. Ceterum quum hec a nobis dicta sint aduersus
primum non credentium genus, nunc ad alterum conuertamur, id est refel
lamus. Id autem est eorum, qui fatentur quidem Iesum res gessisse admirabi
les, sed præstigj oculos intuentium diluisse, atq[ue] ut solent incantatores &

Cc 5 ueueni-